

Vragen en antwoorden - Examenloket

→ Gebruik het klikbaar menu van hoofdonderwerpen. ←

Rekentoets	1
Schoolexamen	2
Schoolexamen rekenen	5
Administratieve en logistieke zaken	7
Gang van zaken tijdens en na het centraal examen	8
Uitslagbepaling	13
Diploma en cijferlijst	17
Beperkingen en extra faciliteiten	19
Vrijstellingen en ontheffingen	20
(Langdurig) zieke leerlingen	21
Nieuwe examenprogramma's	23
Diversen	24

→ Of zoek eenvoudig in dit bestand met de functie Ctrl/F. Vul een trefwoord in. ←

Rekentoets

Bestaat de rekentoets nog? En kunnen we die afnemen in Facet?

Met terugwerkende kracht is in de zomer van 2020 de rekentoets m.i.v. schooljaar 2019-2020 afgeschaft. De rekentoets bestaat dus niet meer. Zie voor de officiële regelgeving [Staatsblad 233 uit 2020](#) (wetswijziging) en [Staatsblad 253 uit 2020](#). Dit betekent ook dat er geen rekentoetsen meer beschikbaar zijn in Facet. Zie verder onder 'Schoolexamen rekenen'.

Schoolexamen

Wanneer en op welke wijze moeten we het Examenreglement en het Programma van Toetsing en Afsluiting (PTA) aanleveren bij de Inspectie en ter beschikking stellen aan leerlingen?

In [artikel 2.60b lid 4 Wet voortgezet onderwijs 2020](#) is bepaald dat het examenreglement en het PTA vóór 1 oktober worden toegezonden aan de Inspectie en verstrekt aan de kandidaten. Toezending aan de Inspectie gebeurt digitaal via het [Internet Schooldossier](#).

Ook voor verstrekking aan de kandidaten geldt dat het voldoende is als zij gewezen worden op de plek waar zij het digitaal, downloadbaar, kunnen vinden. Aan mensen die niet beschikken over internet moet er wel altijd een geprint exemplaar beschikbaar worden gesteld.

Te allen tijde geldt het Examenreglement en PTA van het betreffende leerjaar of cohort.

Kan het PTA tussentijds gewijzigd worden?

Uitgangspunt is dat het PTA op 1 oktober geüpload is. Het bevoegd gezag is verantwoordelijk voor het PTA en alleen het bevoegd gezag kan de directeur/examensecretaris/docenten toestemming geven om een PTA te wijzigen. Dit kan alleen als er sprake is van een kennelijke onjuistheid of onvoorzien omstandigheden waardoor wijziging noodzakelijk is, omdat het PTA niet uitgevoerd kan worden. Een voorwaarde is wel dat alle verplichte eindtermen gedekt blijven. Om het PTA aan te passen is advies van de examencommissie en instemming van MR nodig en de school moet dit actief melden bij de Inspectie. Dit kan per mail aan examenloket@duo.nl; het examenloket stuurt dit door naar de werkgroep Examens van de Inspectie. Daarbij moet het volgende vermeld worden: welk PTA het betreft (klas, jaar, schoolsoort), wat de reden is, wat de wijziging is, dat de examencommissie advies heeft gegeven en dat de MR heeft ingestemd en dat het niet in het nadeel van de leerlingen is.

Het gewijzigde PTA kunt u tegelijkertijd uploaden in het Internet Schooldossier. Als de inspectie vragen of opmerkingen heeft, zal er contact worden opgenomen. Ook dient u de leerlingen en ouders/voogden van minderjarige leerlingen van de wijziging van het PTA op de hoogte te stellen.

E.e.a. is geregeld in het [artikel 2.60c Wet voortgezet onderwijs 2020](#).

Welke zaken verdienen aanbeveling om in het Examenreglement op te nemen?

In [artikel 2.60 Wet voortgezet onderwijs 2020](#) staat opgesomd welke zaken ten minste in het Examenreglement moeten worden opgenomen. Er mag echter veel meer worden opgenomen. Vaak worden ook (voor de leesbaarheid) integraal onderdelen overgenomen uit het Uitvoeringsbesluit WVO 2020, zoals de uitslagbepaling ([artikel 3.35](#) en [3.34](#), met in achtnaam van eventuele overgangsbepalingen). Ook verdient het aanbeveling om op te nemen hoe er wordt omgegaan met behaalde schoolexamenresultaten bij doubleren en bij teruggekeerd gezakte leerlingen. Moeten alle toetsen opnieuw, alleen de toetsen uit het laatste leerjaar, alleen de onderdelen die niet beheerst werden? Een ander punt waarover veel wordt gediscussieerd is de wijze van afronding van de schoolexamencijfers voor de vakken, die alleen een schoolexamen kennen. Dit kan ook geregeld worden in het examenreglement van de school.

Omdat er ook altijd discussie ontstaat over zaken die nergens expliciet genoemd worden, maar waarvan het eigenlijk duidelijk is dat deze niet zijn toegestaan tijdens het examen, is het handig om deze expliciet te vermelden in het examenreglement. Hierbij kan gedacht worden aan:

- het niet mogen gebruiken van correctievloeistof;
- het niet mogen maken van het examen met potlood;
- het niet mogen meenemen van een mobiele telefoon;
- het niet mogen maken van een foto van het gemaakte examenwerk m.b.v. een mobiele telefoon of andere camera;

- het niet mogen gebruiken van een koptelefoon met muziek of een internet verbinding.

Het is ook aan te raden om kennis te nemen van de [checklist examenreglement](#) van de VO-raad.

Mag er per cohort een ander examenreglement worden gemaakt?

Ja, een examenreglement per cohort, waarin bepaalde zaken anders zijn geregeld, is toegestaan. Sterker nog, door wijziging van regelgeving is het mogelijk dat de uitslagbepaling voor de leerlingen die in 20xx examen doen er mogelijk anders uitziet dan voor de leerlingen die in 20yy en volgende jaren examen doen. Dan is het niet te vermijden, dat examenreglementen voor deze cohorten verschillen, tenzij er in één reglement van bepaalde artikelen verschillende varianten worden opgenomen.

Ook kan er in de school besloten worden tot een beleidswijziging, bijvoorbeeld een andere herkansingsregeling, waardoor het examenreglement per cohort anders moet zijn; een wijziging kan immers niet altijd met terugwerkende kracht worden doorgevoerd.

Zijn er uitvoerings- en vormvoorschriften m.b.t. het profielwerkstuk?

Het profielwerkstuk staat genoemd in [artikel 2.53 Wet voortgezet onderwijs 2020](#). Met de invoering van de profielen in het vmbo per 1 augustus 2016 heet het sectorwerkstuk op het vmbo ook profielwerkstuk. In [artikel 2.53 lid 3 Wet voortgezet onderwijs 2020](#) staat dat het een werkstuk is, een presentatie daaronder begrepen, waarin op geïntegreerde wijze kennis, inzicht en vaardigheden aan de orde komen die van betekenis zijn in het betrokken profiel.

Voor het profielwerkstuk op havo/vwo is verder geregeld dat het betrekking heeft op een groot vak (320 uur havo, 400 uur vwo) en voor vmbo dat het betrekking heeft op een thema uit het profiel waarin de leerling het onderwijs volgt. Het thema kan verbonden zijn met één of meer specifieke vakken, maar het kan ook gericht zijn op een vervolgopleiding of beroep, waarop het gekozen profiel zou moeten voorbereiden.

Vervolgens is in [artikel 3.14 lid 1 Uitvoeringsbesluit WVO 2020](#) voor het vmbo geregeld dat het profielwerkstuk wordt beoordeeld met 'voldoende' of 'goed' en dat het wordt beoordeeld door ten minste twee examinatoren. Deze beoordeling geschiedt op de grondslag van het genoegzaam voltooien van het profielwerkstuk, zoals blijkend uit het examendossier.

N.B. Er staat nu in artikel 3.14 Uitvoeringsbesluit WVO 2020 dat een onvoldoende beoordeling mogelijk is als beoordeling. Omdat de wijziging van de WVO 2020 en het bijbehorende Uitvoeringsbesluit WVO 2020 zuiver technisch zou zijn en het niet de bedoeling was zaken inhoudelijk te wijzigen, kan er vanuit worden gegaan dat deze wijziging onbedoeld was en zo spoedig mogelijk hersteld zal worden. Er kan nog steeds worden uitgegaan van de oude uitleg.

In de toelichting op dit artikel staat dat de bedoeling is dat de leerlingen op zowel het proces als het product worden beoordeeld aan de hand van criteria die van tevoren bekend zijn gemaakt aan de leerlingen. Het profielwerkstuk op het vmbo omvat minimaal 20 uur.

Om te kunnen slagen moet de kwalificatie 'voldoende' of 'goed' zijn behaald. Een onvoldoende behoort niet tot de mogelijkheden. Een onvoldoende betekent dat het werkstuk nog niet afgerond is. De leerling heeft dan zijn schoolexamen nog niet afgerond en mag dan niet deelnemen aan het centraal examen. Dit geldt voor het volledige centraal examen.

Het profielwerkstuk op havo/vwo wordt beoordeeld met een cijfer. Voor de uitslagbepaling wordt dit opgenomen in het combinatiecijfer ([artikel 3.34, lid 2 Uitvoeringsbesluit WVO 2020](#)). Voor het profielwerkstuk havo/vwo is m.b.t. de beoordeling niets naders geregeld. Volgens de artikelsgewijze toelichting op het Besluit van 22 december 2006 waarmee het Inrichtingsbesluit WVO en het eindexamenbesluit VO werden gewijzigd i.v.m. de invoering van de vernieuwde Tweede Fase in 2007 ([Staatsblad 2007, 24](#)) kent het profielwerkstuk, zowel in vwo als havo, een omvang van 80 studielasturen die bovenop die van de afzonderlijke vakken komt.

Hoewel strikt genomen niet voorgeschreven, verdient het wel aanbeveling om het profielwerkstuk op te nemen als onderdeel in het PTA van alle vakken c.q. daarvoor een apart PTA op te stellen (net zoals voor alle vakken immers een vak pta wordt opgesteld); het is immers wel onderdeel van het eindexamen en het is belangrijk dat deadlines en schoolspecifieke eisen vastliggen en aan eenieder duidelijk zijn.

Welke verplichtingen bestaan er m.b.t. herkansen en inhalen?

In [artikel 2.60 lid 1 sub c van de WVO 2020](#) is expliciet geregeld dat er een herkansingsregeling moet zijn. Deze moet worden opgenomen in het Examenreglement. De specifieke invulling kan eventueel in een bijlage worden uitgewerkt.

In datzelfde artikel is ook geregeld dat leerlingen die bij een eerste afname door omstandigheden niet aanwezig kunnen zijn, de kans moeten krijgen de toets in te halen. Daarbij is het niet toegestaan ze hiervoor een herkansingsoptie in te laten leveren.

Voor vmbo-leerlingen is ook nog expliciet geregeld in [artikel 3.16 lid 1 Uitvoeringsbesluit WVO 2020](#) dat zij bij een cijfer lager dan 6 voor maatschappijleer in het gemeenschappelijk deel (dat immers alleen met een schoolexamen wordt afgesloten) recht hebben op een herexamen, voordat het schoolexamen is afgelopen. Dit herexamen omvat door de school aangegeven onderdelen van het examenprogramma. Een uitleg van dit artikel wordt gegeven via de volgende link <https://slo.nl/handreikingen/vmbo/handreiking-se-maatschleer-vmbo/examenprogramma/herkansingregeling/>.

Schoolexamen rekenen

Waar vind ik de regelgeving over het schoolexamen rekenen?

Het schoolexamen rekenen moet worden afgelegd door leerlingen in het vmbo en havo die geen eindexamen doen in wiskunde. Dit is geregeld in [artikel 10.3 Uitvoeringsbesluit WVO 2020](#). Begin juli 2020 is dit gepubliceerd in [Staatsblad 253 van 2020](#). Het behaalde cijfer telt **niet** mee bij de uitslagbepaling en wordt vermeld op een bijlage bij de cijferlijst. Er is geen minimumcijfer dat behaald moet worden. Het cijfer wordt **wel** gemeld in ROD (voorheen BRON). Daarvoor hanteert u de code 1132 (3F) of 1135 (2F).

Doel van het schoolexamen rekenen is het vervolgonderwijs zicht geven op het door de leerling/student in spé behaalde rekenniveau.

Wiskunde als extra vak

Als leerlingen wiskunde als extra vak hebben gevolgd, maar het resultaat valt tegen, zodat wiskunde uiteindelijk niet bij de uitslag is betrokken, hoeven deze leerlingen niet alsnog een schoolexamen rekenen af te leggen. Het cijfer voor wiskunde kan immers wel op de cijferlijst vermeld worden. Als ze daar echter bezwaar tegen hebben, dan kan het cijfer voor wiskunde ook op de bijlage bij de cijferlijst vermeld worden. Dit is geregeld in [artikel 10.3 lid 7 Uitvoeringsbesluit WVO 2020](#).

Vrijstelling op vavo?

Leerlingen die naar een vavo gaan om daar het diploma te halen en al eerder een eindexamen hebben afgelegd en daarbij het schoolexamen rekenen hebben gemaakt zijn vrijgesteld van het schoolexamen rekenen op de vavo. Dit is vastgelegd in [artikel 10.3 lid 3 Uitvoeringsbesluit WVO 2020](#). Die vrijstelling is er echter niet als je al eerder een officiële rekentoets hebt afgelegd om de eenvoudige reden dat die vrijstelling niet is geregeld. Reden daarvan is mede dat het schoolexamen rekenen is bedoeld om aan het vervolgonderwijs te duiden wat het *actuele* rekenniveau van de betreffende student is. De rekentoets is voor het laatst afgenomen in schooljaar 2018-2019.

Vrijstelling bij staatsexamen?

In [artikel 10.4 Uitvoeringsbesluit WVO 2020](#) is wèl een vrijstelling vastgelegd voor kandidaten die via het staatsexamen een diploma willen halen en al eerder op een school voor voortgezet onderwijs of vavo een officiële rekentoets (lid 3) of een schoolexamen rekenen (lid 1) hebben afgelegd. Vrijstelling voor het college-examen rekenen is er ook (net zoals in het voortgezet onderwijs) als er al een schoolexamen rekenen is afgelegd voor een eindexamen van een andere leerweg. Bijvoorbeeld als iemand al een diploma vmbo-kb heeft en daarna vmbo-tl wil halen en daarbij een schoolexamen rekenen heeft afgelegd, dan is deze kandidaat vrijgesteld voor het college-examen rekenen. Het gaat om een examen op hetzelfde referentieniveau.

Moeten we een PTA opstellen voor het schoolexamen rekenen?

Omdat er een schoolexamen wordt afgenomen, moet er inderdaad een PTA worden opgesteld. Doel van het PTA is dat leerlingen weten wat er van hen verwacht wordt en hoe zwaar een bepaalde toets telt.

Zijn er voorschriften voor het PTA voor het schoolexamen rekenen?

Nee, er zijn geen voorschriften. De school bepaalt zelf hoe het schoolexamen rekenen eruit ziet en wanneer het wordt afgenomen. Het PTA kan uit één toets bestaan. Het kan zich beperken tot het laatste leerjaar, tot het voorlaatste, maar kan zich ook uitstrekken over twee leerjaren (het laatste en het voorlaatste).

De SLO heeft [een handreiking](#) samengesteld, die van nut kan zijn bij het samenstellen van het schoolexamen rekenen. Ook zijn er opgaven beschikbaar in de [Rekenopgaven-etalage](#) van het CvTE. Het is niet mogelijk om de officiële rekentoetsen die voor het MBO worden gemaakt en die in Facet worden afgenomen in te zetten voor het schoolexamen rekenen.

Mag het schoolexamen rekenen in het voorlaatste leerjaar worden afgenomen?

Het is mogelijk het schoolexamen rekenen in het voorlaatste leerjaar af te nemen. Het is een schoolexamen en daarvoor is in [2.55 Wet voortgezet onderwijs 2020](#) geregeld dat u zelf bepaalt wanneer het aanvangt en wanneer het wordt afgesloten, als het maar gebeurt voor het eerste tijdvak aanvangt. Het is niet mogelijk het schoolexamen rekenen al in het tweede leerjaar af te nemen. In het tweede leerjaar zijn de leerlingen nog bezig om de kerndoelen af te ronden en daarbij past geen examen.

Kunnen resultaten uit het verleden gelden als schoolexamen rekenen?

Nee, het is niet mogelijk om in het verleden gemaakt rekentoetsen mee te nemen in het PTA om op die manier te komen tot een cijfer voor het schoolexamen rekenen. Op het moment dat de leerlingen die toetsen maakten wisten ze immers niet dat ze zouden meetellen voor het schoolexamen rekenen. Ook is het niet mogelijk om een ooit in het verleden gemaakte officiële rekentoets te laten tellen als schoolexamen rekenen. Deze mogelijkheid is namelijk niet vastgelegd in de regelgeving ([artikel 10.3 Uitvoeringsbesluit WVO 2020](#)), zelfs niet als je doorstroomt naar een vavo.

Moeten we een herkansing van het schoolexamen rekenen mogelijk maken?

Aangezien het een schoolexamen betreft, bepaalt u zelf of u (toetsen binnen) het schoolexamen rekenen laat herkansen. Omdat het cijfer niet meetelt voor de uitslagbepaling en er ook geen minimum vereist is, is een herkansing niet noodzakelijk. Wel is het zo dat het cijfer wordt vermeld op een bijlage bij de cijferlijst en het vervolgonderwijs er om kan vragen. Voor de leerling is het leuker als het een voldoende is. Een herkansingsmogelijkheid ligt wel voor de hand.

Administratieve en logistieke zaken

Mag de school besluiten een leerling vanwege te lage se-cijfers terug te trekken voor het centraal examen?

In [artikel 8.8 lid 3 Uitvoeringsbesluit WVO 2020](#), is geregeld dat leerlingen niet voorwaardelijk kunnen worden toegelaten tot het laatste leerjaar en in [2.51 lid 1 Wet voortgezet onderwijs 2020](#) is geregeld dat leerlingen in de gelegenheid moeten worden gesteld om eindexamen af te leggen. Hieruit volgt dat terugtrekken voor het centraal examen alleen op eigen initiatief van de leerling kan geschieden. De school mag op geen enkele wijze druk uitoefenen. Ook niet wanneer een leerling bij voorbaat al 'kansloos' is/lijkt. Bovendien moeten bij minderjarige leerlingen ook de ouders/wettelijk vertegenwoordigers instemmen. Voor een leerling die de leeftijd van 18 jaren heeft bereikt is het niet noodzakelijk dat diens ouders/wettelijke vertegenwoordigers instemmen met de wens om zich terug te trekken voor het centraal examen. Als deze wens geheel van de leerling komt, kan de leerling dus worden teruggetrokken voor het centraal examen.

Het is verstandig dit ook schriftelijk vast te leggen in een door de leerling geschreven verklaring, zodat de school de terugtrekking tegenover de inspectie kan verantwoorden.

Moet er officieel in ROD (voorheen BRON) gemeld worden dat een leerling zich terugtrekt voor het centraal examen?

Als een kandidaat besluit niet deel te nemen aan het centraal examen moet dit in ROD (voorheen BRON) gemeld worden. Voor de wijze waarop kunt u contact opnemen met ipo@duo.nl of tel. 050 599 9000.

Welke bepalingen gelden ten aanzien van het aanleveren van schoolexamen (se)-cijfers?

Aanlevering van de gegevens aan ROD (voorheen BRON) dient als volgt te gebeuren:

- Schriftelijke examens vwo, havo, vmbo en vakken met alleen een schoolexamen: uiterlijk 10 kalenderdagen voor de start van het eerste tijdvak. Wijzigingen kunnen nog worden doorgevoerd tot uiterlijk 3 kalenderdagen voor de start van het eerste tijdvak.
- Digitaal flexibele examens en het cspe: uiterlijk 10 kalenderdagen voor afname van de betreffende toets. Wijziging tot uiterlijk 3 kalenderdagen voor afname.
- Schoolexamencijfers voor de beroepsgerichte keuzevakken: in 'normale' jaren een week voor dat de N-term van het profielvak wordt vastgesteld (eind mei, in 2023 een week voor 7 juni).
- Voor wijzigingen van een schoolexamencijfer na de uiterlijke termijn van 3 dagen voor eerste tijdvak/afname toets moet toestemming van de inspectie worden gevraagd. Hiervoor wordt contact opgenomen met het Examenloket. U krijgt dan een wijzigingsformulier toegestuurd, waarmee de toestemming aan de inspectie gevraagd kan worden. Het ingevulde formulier stuurt u aan de inspectie. Het mailadres staat op het formulier.
- Het cpe voor beeldende vakken vmbo en tehatex vwo moet worden afgesloten uiterlijk de dag voordat het betreffende CE wordt afgenomen. In 2023 is de deadline voor vmbo 25 mei 2023 en voor vwo is deadline 22 mei 2023.

Voor de goede orde: het CPE kan niet herkanst worden. Het maken van het CPE is een proces dat meer weken of zelfs maanden kan beslaan en dit proces kan niet nogmaals worden doorlopen. Wel is het zo dat als het CSE door omstandigheden pas in het tweede tijdvak wordt afgenomen, ook de deadline voor afronden van het CPE meerverschuift.

Gang van zaken tijdens en na het centraal examen

Waar vind ik het rooster van de centrale examens 2023?

Op www.examenblad.nl, jaarring 2023: [Examenrooster 2023 - Examenblad](#)

Op deze plek kunt u zelf aangeven of u het rooster van het eerste of het tweede tijdvak of beide wil zien.

Het rooster van het derde tijdvak vindt u op de afdeling voor particulieren op de website van DUO: <https://www.duo.nl/particulier/staatsexamen-vo/waar-en-wanneer.jsp>.

Waar vind ik de voorschriften m.b.t. het aantal surveillanten ten opzichte van het aantal kandidaten?

Voorschriften m.b.t. surveillance bestaan niet. In [artikel 3.20 lid 1 Uitvoeringsbesluit WVO 2020](#) staat dat de directeur er zorg voor draagt dat het nodige toezicht bij het centraal examen wordt uitgeoefend. Hoewel niet expliciet genoemd, geldt dit ook voor de afname van de schoolexamens. In de protocollen van de VO Raad zijn geen richtlijnen voor surveillance opgenomen. Logisch is dat er minimaal twee, doch liever drie surveillanten aanwezig zijn in een examenzaal met het oog op controle van elkaar, toiletbezoek van leerlingen en/of surveillanten en andere zaken die onverwacht kunnen gebeuren.

Een leerling kan door omstandigheden (plotselinge ziekte, overlijden familielid) een aantal centrale examens in het eerste tijdvak niet afleggen. Kan hij uitstel krijgen?

Deze leerling kan de vakken die hij in het eerste tijdvak niet heeft kunnen doen in het tweede of derde tijdvak doen, dit naast het recht op reguliere herkansing ([3.29 Uitvoeringsbesluit WVO 2020](#)), met dien verstande dat volgens Uitvoeringsbesluit WVO 2020, de kandidaat de gelegenheid wordt gegeven het centraal examen voor ten hoogste twee toetsen per dag alsnog te voltooien. Het kan zijn dat er vakken op hetzelfde moment geëxamineerd worden, in dat geval kan de school gebruik gaan maken van een quarantaineregeling. Omdat er in geval van quarantaine wordt afgeweken van de reguliere examenafnameprocedure, moet hierover via het Examenloket contact worden opgenomen met de werkgroep Examens van de Inspectie.

De procedures die in acht genomen moeten worden bij quarantaine zijn beschreven in een document dat is te vinden op www.examenblad.nl t.w. [Richtlijnen bij quarantaine-oplossingen](#).

Weliswaar is dit een document uit 2021 geschreven op de situatie toen; de principes gelden echter alle jaren, waarbij de geheimhouding van de examenopgaven centraal staat.

Een leerling wordt tijdens het examen onwel, doorgaan of niet?

Dit is ter beoordeling van de directeur, uiteraard in overleg met de leerling. Als niet direct duidelijk is of het examen nog diezelfde dag voortgezet kan worden, wordt de leerling in quarantaine gehouden. Het examen kan dan op een later tijdstip (als de leerling weer hersteld is) hervat worden of er kan alsnog besloten worden het examen definitief te staken. Indien het examen definitief door deze leerling gestaakt wordt, moet dit zo spoedig mogelijk aan de inspectie gemeld worden via het Examenloket. Het examen wordt als niet afgenomen beschouwd en de kandidaat kan het dan in het tweede tijdvak inhalen. Zie hiervoor ook de [Protocollen van de VO raad](#).

Een kandidaat kan vanwege een calamiteit niet op tijd aanwezig zijn voor een examen, wat te doen?

Als de kandidaat wel binnen een half uur na aanvang aanwezig is, kan hij meedoen met het examen. De examentijd wordt echter niet met een half uur verlengd. Komt hij later dan een half uur, dan kan hij niet meer deelnemen aan het examen.

Omdat een calamiteit een vorm van overmacht is, kan de directeur ook toestaan dat de kandidaat direct naar het tweede tijdvak wordt verwezen ([3.29 Uitvoeringsbesluit WVO 2020, 'Verhinderend centraal examen'](#)).

Mag een kandidaat zijn mobiele telefoon meenemen, wanneer hij deze als klok of rekenmachine gebruikt?

Omdat een mobiele telefoon communicatie met de buitenwereld mogelijk maakt en daarmee dus een risico op fraude betekent, is het niet toegestaan deze in de examenzaal mee te nemen. Omdat dit in de wet- en regelgeving niet expliciet genoemd wordt, is het verstandig dit wel expliciet op te nemen in het Examenreglement. Een mobiele telefoon mag dus ook niet als klok of rekenmachine mee de examenzaal in. Ook surveillanten moeten er trouwens voor zorgen dat hun mobiele telefoon geen overlast veroorzaakt.

In [paragraaf 1.6.1 van de septembermededelingen 2023](#) wordt geadviseerd dat de directeur ook het gebruik van smartwatches en noise cancelling headsets verbiedt, ofwel alle apparatuur waarmee verbinding met de buitenwereld gemaakt kan worden.

Mag een kandidaat met potlood schrijven of correctielak gebruiken bij het maken van examens?

Omdat er geen expliciete regelgeving voor is gemaakt, is het aan de school om dit te bepalen. De meeste scholen staan het vanwege fraudegevoeligheid niet toe. Zie ook [de protocollen van de VO-raad](#). Een verbod dient te zijn opgenomen in het Examenreglement. Zie ook: 'Welke zaken verdienen aanbeveling om in het Examenreglement op te nemen?'

Mocht onverhoopt toch tijdens het centraal examen een examen met potlood zijn gemaakt of mocht er toch met correctielak zijn gewerkt, dan hoeft niet direct het gehele examen ongeldig verklaard te worden. Het advies is om in die gevallen direct een kopie te maken van het examen en het te melden aan de tweede corrector. Met de kopie kan worden aangetoond dat er nadat het examen is ingeleverd geen tekst gewijzigd is door een derde door gummen of weglakken.

Mag een leerling een computer gebruiken bij het examen? En mag de spellingscontrole aan staan?

Ja, dat mag, als de schoolleiding dat toestaat. Een computer wordt gezien als schrijfmiddel. M.n. voor dyslectische leerlingen en leerlingen met een slecht handschrift kan dit een uitkomst zijn. De spellingscontrole mag aan staan, behalve bij de examens waar spelling een beoordelingscriterium is (alle schriftelijke examens Nederlands). De woordenboekfunctie, internettoegang en dergelijke mogen nooit geactiveerd worden. Meer informatie: Zie [bijlage 1A paragraaf 4.2](#) (vmbo) en [bijlage 1B paragraaf 4.1 \(havo/vwo\)](#) bij de Regeling toegestane hulpmiddelen voor de centrale examens 2023. Op het niet mogen gebruiken van de spellingscontrole bij examens waar spelling een beoordelingscriterium is, wordt in ieder geval een uitzondering gemaakt voor leerlingen die een dyslexieverklaring hebben. Voor hen geldt dat ook bij de centrale examens Nederlands de spellingcontrole aan mag staan zonder dat dit de beoordeling bij voorbaat beïnvloedt. Zie hiervoor ook de tekst onder het kopje 'Computer als schrijfgerei in de genoemde bijlages.

Mag bij het centraal examen gebruik worden gemaakt van markeerstiften?

Hoewel ze niet genoemd worden bij de toegestane hulpmiddelen in de [Regeling toegestane hulpmiddelen](#), is het niet verboden bij het centraal examen markeerstiften te gebruiken teneinde tekstgedeelten te markeren. Het onderstrepen door de wel officieel toegestane kleurpotloden is ook toegestaan en markeren d.m.v. markeerstiften is niet anders.

Mag een leerling in het Binasboek post-its bij wijze van tabblad aanbrengen?

Nee, dit mag niet zondermeer. Een leerling die geen beperking heeft, dient het boek te gebruiken in de staat waarin het door het CvTE is goedgekeurd als toegestaan hulpmiddel en dat is dus zonder plakkertjes. Zie [paragraaf 3.3 in bijlage 1B bij de Regeling toegestane hulpmiddelen 2023](#). Als een leerling toch plakkertjes wil gebruiken, zal deze moeten aantonen op grond van welke 'beperking' hij/zij dit nodig acht. M.a.w. alleen leerlingen met beperkingen kunnen mogelijk wel 'plakkertjes' gebruiken, zij het alleen na voorafgaande goedkeuring door het CvTE. Toestemming kan verkregen worden via info@cvte.nl.

Mag een leerling herkansen, ook als hij/zij geslaagd is?

Ja, alle leerlingen, ook geslaagde, mogen deelnemen aan een herkansing van het centraal examen om een cijfer te verbeteren ([3.38 Uitvoeringsbesluit WVO 2020](#)).

Leerlingen in de basisberoepsgerichte en kaderberoepsgerichte leerweg die meedoen aan het cspe, mogen een herkansing doen voor het centraal examen van een algemeen vak én voor één of meer onderdelen van het cspe ([3.38 Uitvoeringsbesluit WVO 2020](#)). Dit geldt niet voor leerlingen van de gemengde leerweg. Die hebben recht op één herkansing voor alle vakken tezamen.

Mag een leerling zijn centraal examen inzien, voordat hij het vak opnieuw gaat doen voor een herkansing?

Ja, een kandidaat heeft recht op inzage in het gemaakte werk. Volgens [artikel 3.31 van het Uitvoeringsbesluit WVO 2020](#) moet het werk van het centraal examen tot tenminste 6 maanden na vaststelling van de uitslag worden bewaard door de directeur ter inzage van belanghebbenden. Hij/zij mag zich bij de inzage laten begeleiden door iemand die voor hem/haar zorgt. Als de leerling er om vraagt mag er ook een kopie van het gemaakte werk worden meegegeven. Wel is het belangrijk om vooraf duidelijk te maken wat het doel is van de inzage en de eventuele kopie, namelijk leren van de gemaakte fouten t.b.v. herkansing. De beoordeling en het cijfer staan niet ter discussie. De score en het cijfer zijn vastgesteld door de examinator en de tweede corrector en kunnen niet gewijzigd worden, tenzij er een aantoonbare fout is gemaakt door de corrector. Eerste en tweede corrector moeten het hierover eens zijn en ook de inspectie moet toestemming geven.

Door de inspectie is een '[Handreiking hoe om te gaan met geschil na inzage in examenwerk](#)' opgesteld. Ook in de [protocollen van de VO Raad](#) is een tekst opgenomen over het omgaan met examenwerk.

Wat moet een school doen in geval van onenigheid tussen de eerste en tweede corrector?

Mochten de 1e en 2e corrector niet tot overeenstemming komen, dan wordt het geschil voorgelegd aan het bevoegd gezag van de 2e corrector. Dit bevoegd gezag kan hierover in overleg treden met het bevoegd gezag van de 1e corrector.

Van belang hierbij is dat bij de correctie het officiële correctiemodel bindend is. Aanvullende afspraken, die soms door bepaalde vakgroepen of bijeenkomsten van correctoren worden gemaakt, zijn ondergeschikt aan het officiële correctiemodel.

Als het geschil alsnog niet kan worden beslecht, wordt hiervan melding gemaakt aan de inspectie via het Examenloket (examenloket@duo.nl). De inspectie zal vervolgens in overleg met de bevoegde gezagen er op aandringen dat zij verdere interne acties ondernemen om toch tot overeenstemming te komen. Hierbij kan gedacht worden aan het collegiaal consulteren van een onafhankelijke vakdocent binnen hetzelfde bestuur.

Slechts bij zeer hoge uitzondering zal de inspectie een onafhankelijke 3e corrector aanwijzen. De bevoegde gezagen moeten zich hierbij realiseren dat het volledige examenwerk opnieuw gecorrigeerd wordt en de correctie van deze onafhankelijke corrector in de plaats komt van de eerdere beoordelingen.

Hoe werkt quarantaine?

Als een kandidaat op één tijdstip twee examens moet afleggen (bijvoorbeeld doordat hij een vak op hoger niveau doet of in een extra vak examen doet), zijn er twee mogelijke oplossingen:

- Kandidaat doet één van de vakken in het tweede tijdvak
- Kandidaat wordt in quarantaine gehouden, d.w.z. dat de betreffende kandidaat eerst het ene vak aflegt, na afloop apart wordt gehouden, opdat de kandidaat op geen enkele wijze met derden contact kan hebben. Na een redelijke pauze begint de kandidaat met het volgende vak.

Omdat er in geval van quarantaine wordt afgeweken van de reguliere examenafnameprocedure, moet hierover (via het Examenloket) contact worden opgenomen met de Inspectie. Ook hier geldt dat er niet meer dan 2 toetsen per dag mogen worden afgelegd.

Zie ook het [document richtlijnen bij quarantaine](#). Dit document dateert weliswaar uit 2021 en is op de situatie in dat jaar geschreven, maar het gaat om de principes die er voor moeten zorgen dat geheimhouding maximaal is gewaarborgd.

Wat zijn dit jaar (2023) de aangewezen vakken in het tweede tijdvak?

De aangewezen vakken zijn de vakken waarbij het centraal examen in het tweede tijdvak onder auspiciën van het College voor Toetsen en Examens wordt afgenomen op een of meer centrale plaatsen in Nederland. Dit gebeurt in 2023 op donderdag 22 juni.

Voor de schriftelijke examens in de algemene vakken BB en KB geldt, dat bijna alle vakken 'aangewezen vakken' zijn, aangezien het aantal kandidaten dat schriftelijk examen doet zeer klein is en ieder jaar kleiner wordt.

Wat de aangewezen vakken zijn is nog niet bekend. Dat wordt in maart bekendgemaakt.

In 2021 waren de aangewezen vakken:

- in vmbo-bb de vakken: Arabisch, Frans, Spaans en Turks;
- in vmbo-bb de vakken*: aardrijkskunde, biologie, Duits, economie, Engels, geschiedenis en staatsinrichting, maatschappijkunde, nask1, Nederlands en wiskunde;
- in vmbo-kb de vakken: Arabisch, Frans, Spaans en Turks;
- in vmbo-kb de vakken*: aardrijkskunde, Duits, geschiedenis en staatsinrichting, maatschappijkunde, nask1, ;
- in vmbo-gl/tl de vakken: Arabisch, Fries, en Turks;
- in havo de vakken: Arabisch, Fries, Russisch en Turks;
- in vwo de vakken: Arabisch, Fries, Russisch, en Turks.

(*Alleen voor scholen die niet meedoen met de flexibele en digitale centrale examens.)

De opgavenboekjes voor het tweede tijdvak bij de aangewezen vakken, afgenomen door het College voor Toetsen en Examens, worden niet toegezonden en niet gepubliceerd op Examenblad.nl, ook niet na afloop van het examen.

Let op: een kandidaat die een aangewezen vak gaat doen moet zowel bij ROD als bij Staatsexamens aangemeld worden.

Uitslagbepaling

Als er resultaten van 2020 zijn betrokken bij de uitslagbepaling in 2023 ontbreken er cijfers van centrale examens. Hoe wordt daarmee omgegaan?

Resultaten uit het examenjaar 2020 kunnen in 2023 meetellen bij de uitslagbepaling. Het gaat om:

- resultaten van leerlingen die in 2020 zijn gestart met gespreid examen op grond van [artikel 3.56 Uitvoeringsbesluit WVO 2020](#) en in 2021 zijn gezakt, of
- resultaten van leerlingen die in 2020 zijn gezakt en in 2023 aan een vavo of via het staatsexamen een diploma willen halen.
- resultaten van leerlingen die in 2021 of 2022 zijn gezakt, maar wel al in 2020 een vak hadden afgesloten op grond van [artikel 2.56 lid 4 WVO 2020](#) (examen in voorexamenjaar).

Het eindcijfer dat in het jaar 2020 is vastgesteld, kan de komende jaren als volwaardig eindcijfer worden ingezet. Het is geen probleem dat er geen centraal examen is gedaan in 2020. Voor deze leerlingen/kandidaten geldt namelijk dat er niet gekeken wordt naar de 5,5 gemiddeld voor het centraal examen. Bij hun uitslagbepaling speelt die 5,5, geen rol!

Dit is geregeld in het Besluit Eindexamens voortgezet onderwijs 2020, [artikel 21 lid 2](#). Omdat zij minder centraal examencijfers hebben, zouden zij anders in het nadeel zijn. Dan moet het uiteraard wel gaan om vakken die in normale jaren worden afgesloten met een centraal examen. Als in 2020 eindexamen is gedaan in een vak dat normaal ook al wordt afgesloten met een schoolexamen (bijvoorbeeld BSM, LO2, NLT, informatica, maatschappijleer), dan wordt er wel gekeken naar de 5,5 gemiddeld voor het centraal examen.

Dit geldt ook in de jaren daarna, tot en met 2030. Immers, in theorie kan een cijferlijst behaald in 2020 nog worden ingezet bij een examen aan een vavo in 2030.

Kan als de uitslag bekend is alsnog gekozen worden voor een atheneumdiploma i.p.v. een gymnasiumdiploma?

Nee, dat kan niet. Sinds 2012 geldt dat een kandidaat die een atheneumdiploma wil ontvangen ook moet staan ingeschreven als atheneum kandidaat ([artikel 3.44 Uitvoeringsbesluit WVO 2020](#))

Wat is het laatste moment waarop een vwo-kandidaat kan besluiten op te gaan voor een havodiploma?

Op het moment dat het se-resultaat in ROD (voorheen BRON) wordt doorgegeven ligt vast in welke schoolsoort examen wordt gedaan. Een atheneumleerling die besluit op te willen gaan voor een havodiploma, moet worden ingeschreven als havoleerling. [N.B. Als het om een door het vo uitbestede leerling aan het vavo gaat, moet hij ook bij de vo-school als havoleerling worden ingeschreven.] Uiteraard moet de school in staat zijn ook se-resultaten volgens de voor de havo geldende PTA's vast te stellen. Direct omrekenen van cijfers is daarbij niet toegestaan, want er is immers sprake van programmatische verschillen. De PTA's moeten naast elkaar worden gelegd en de geleverde prestaties op inhoud worden beoordeeld op havo-niveau. Overbodige zaken worden niet betrokken bij het vaststellen van het cijfer, omissies worden aangevuld.

Hetzelfde geldt ook voor de overstap c.q. afstroom van havo naar vmbo-tl of van kaderberoepsgericht naar basisberoepsgericht.

Tot wanneer kan een vmbo-tl leerling met een beroepsgericht programma als extra vak overstappen naar vmbo-gl?

Uitgangspunt is dat de keuze uiterlijk moet zijn gemaakt vóórdat de se-resultaten aangeleverd moeten worden aan ROD (voorheen BRON). De leerweg waarin de leerling op dat moment staat ingeschreven is bepalend voor het diploma dat behaald kan worden.

Echter, het feit dat de avo-vakken voor gl en tl qua inhoud en zwaarte gelijk zijn, maakt het voor scholen mogelijk om trajecten aan te bieden waarbij binnen de gl een extra avo-vak wordt aangeboden en binnen de tl als extra (delen van) een beroepsgericht programma. Indien een school zo'n traject aanbiedt, is het verplicht dat de leerling voorafgaand aan het aanleveren van de schoolexamenresultaten aan ROD (voorheen BRON) staat ingeschreven voor de leerweg waarin de leerling het diploma wil halen. Dit is nodig omdat op basis hiervan bepaald wordt welke uitslagbepaling van toepassing is. Deze keuze wordt uiterlijk tien kalenderdagen vóór het begin van het eerste tijdvak of afname van het cspe in leerjaar 4 gemaakt, ook al is het centraal schriftelijk en praktisch (cspe) al in leerjaar drie afgerond. I.t.t. wat voor de basisberoepsgerichte en kaderberoepsgerichte leerweg geldt, hoeft de keuze voor de leerling in dit geval dus nog niet gemaakt te worden voor het cspe in het derde leerjaar wordt afgelegd, maar kan daar nog bijna een jaar mee gewacht worden.

Voor de GL is expliciet geregeld in [artikel 3.45 Uitvoeringsbesluit WVO 2020](#), dat een GL-leerling een TL-diploma kan ontvangen wanneer deze (GL-leerling) met goed gevolg het eindexamen in de GL heeft afgelegd en met het extra algemene vak kan slagen voor de TL. Andersom -dat een TL-leerling na vaststelling ce-cijfers en de uitslag nog kan slagen voor GL- is niet geregeld.

Indien de gediplomeerde leerlingen willen doorstromen naar het havo moeten ze voldoen aan de doorstroomvoorwaarde van één extra vak, zoals vastgelegd in [artikel 8.9 Uitvoeringsbesluit WVO 2020](#). In dit verband attenderen wij op het volgende.

Indien de leerlingen uit de GL daarvoor slagen en een diploma behalen met een extra avo-vak, voldoen zij aan [artikel 8.9 lid 2 Uitvoeringsbesluit WVO 2020](#). Krijgen zij echter op grond van [artikel 3.45 Uitvoeringsbesluit WVO 2020](#) een diploma theoretische leerweg uitgereikt, dan voldoen zij niet meer aan [artikel 8.9 lid 1 Uitvoeringsbesluit WVO](#). Immers, wordt het beroepsgerichte programma dan aangemerkt als "extra" vak. Volgens de doorstroomregeling kan het extra vak niet een beroepsgericht vak zijn.

Bij gemengde klassen gl/tl is het dus van belang om vóór het doorgeven van de schoolexamenresultaten goed te bekijken op welk diploma een leerling de meeste kans maakt alvorens definitief te beslissen of hij/zij opgaat voor een gl-diploma of een tl-diploma. Uiteraard moet voor een gl-diploma voor een leerling die tot dan toe beschouwd is als tl-leerling met een beroepsgericht programma wel voldaan worden aan de eisen qua de ondersteunende algemene vakken in het profieldeel van het betreffende profiel. Ook het profielwerkstuk moet betrekking blijven houden op een thema uit het profiel van de leerling.

Waar moeten we op letten bij het afleggen van het cspe in het derde leerjaar?

Ongeveer 15 procent van de leerlingen legt het cspe af in het derde leerjaar. Deze keuze wordt gemaakt door de school, doorgaans voor de hele groep leerlingen. Het is goed te beseffen dat het met goed gevolg afleggen van het cspe in het derde leerjaar voor leerlingen onverwachte consequenties kan hebben indien zij vervolgens van kb overstappen naar bb, doubleren of zakken. Deze consequenties staan hieronder weergegeven. Het is belangrijk dat scholen deze consequenties meewegen in hun keuze van het afnamemoment van het cspe en ouders en leerlingen hierover tijdig informeren.

Leerlingen die van kb naar bb overstappen nadat ze in het derde leerjaar hun cspe met goed gevolg hebben afgerond:

Als een leerling in één of meer vakken centraal examen heeft afgelegd in het voorlaatste leerjaar en niet is bevorderd tot het volgende leerjaar, vervallen de op dit centraal examen behaalde resultaten. Dit geldt ook voor leerlingen die overstappen van kb naar bb. Deze leerlingen worden immers binnen hun eigen leerweg niet bevorderd naar het volgende leerjaar. Daarmee vervalt het resultaat dat is behaald in het derde leerjaar. Dit is niet anders dan bij andere leerlingen, ook op andere schoolsoorten, die doubleren in het voorlaatste examenjaar. Ook voor hen vervallen eventueel reeds behaalde resultaten op eventueel vervroegd geëxamineerde vakken.

Scholen die het cspe bij hun kb-leerlingen in het derde leerjaar afnemen, wordt daarom geadviseerd om het volgende in acht te nemen:

- Uitgangspunt is en blijft dat voordat een leerling start met zijn of haar ce's (inclusief het cspe) vaststaat op welk niveau hij of zij eindexamen doet. Het is ook niet mogelijk om achteraf nog te switchen, afhankelijk van behaalde resultaten.
- Het is wel toegestaan om op een eerder moment te wisselen van leerweg voor leerlingen bij wie aan het begin van het derde leerjaar nog niet goed is in te schatten of basis of kader beter past.
- Zij worden ingeschreven als bb- of kb-leerling, afhankelijk van de op dat moment gedane inschatting van het niveau.
- Op basis van de resultaten die zij in het derde leerjaar voor hun schoolexamens halen, kan (in goed overleg met ouders en leerling) worden bepaald op welk niveau de leerling eindexamen gaat doen. Dit vraagt dat scholen, voordat een start wordt gemaakt met het ce/cspe, steeds een goede afweging maken welke leerweg voor welke leerling het meest passend is.
- Bijvoorbeeld: een leerling zit in een derde klas basis/kader. Voor de se's krijgt de leerling steeds zowel een bb- als een kb-cijfer (bijvoorbeeld door het toevoegen van extra vragen of het bieden van alternatieve vragen). Op basis van die resultaten wordt in overleg met de leerling en zijn ouders bepaald dat de leerling eindexamen gaat doen op bb-niveau en dus ook wordt ingeschreven als bb-leerling. Omdat de leerling goed scoort op het beroepsgerichte programma, legt hij het cspe wel op kb-niveau af, als vak op hoger niveau.
- Aandachtspunt: leerlingen die in het derde leerjaar het cspe hebben afgelegd en dit in het vierde leerjaar willen herkansen, moeten het volledige cspe opnieuw afleggen.

Leerlingen die in het derde leerjaar hun cspe met goed gevolg hebben afgelegd en in het vierde leerjaar zakken:

Wanneer leerlingen zakken, vervallen alle behaalde resultaten op de centrale examens, inclusief de resultaten die in het voorgaande leerjaar behaald zijn. Deze regel is niet anders voor het cspe dan voor andere centrale examens, en is onafhankelijk van de keuze die scholen maken voor de organisatie van hun onderwijs. Het is belangrijk dat scholen zich hiervan bewust zijn. Wanneer zij vanuit onderwijskundig of organisatorisch perspectief ervoor kiezen om het cspe in het voorlaatste leerjaar al af te sluiten, dienen zij rekening te houden met de mogelijk zakkende leerlingen. Daarnaast is het belangrijk dat scholen deze mogelijke gevolgen goed communiceren met de leerlingen en hun ouders.

Wat kan een school doen als in het examenjaar blijkt dat een leerling niet alle vereiste vakken in zijn/haar pakket heeft?

De school moet allereerst alles in het werk stellen om de leerling het gemiste vak alsnog te laten inhalen. Daarbij kan gebruik gemaakt worden van [artikel 2.55 lid 4 Wet voortgezet onderwijs 2020](#), waardoor een schoolexamen na de start van het eerste tijdvak kan worden afgerond en het centraal examen pas in het tweede tijdvak of derde tijdvak wordt afgelegd. Er is immers sprake van overmacht. Eventueel kan de leerling overwegen een ander profiel te kiezen. Indien dit nagenoeg onmogelijk lijkt (bijvoorbeeld omdat er geen tijd meer is of omdat de constatering gedaan wordt nadat het examen is afgelegd), moet er contact worden opgenomen met het Examenloket.

Op welk moment wordt de uitslag vastgesteld?

De regel is dat de uitslag pas kan worden vastgesteld als alle onderdelen van het eindexamen zijn afgesloten en alle eindcijfers officieel bekend zijn. In veel gevallen is dat (gelukkig) op de dag dat de N-termen bekend zijn. Maar er kunnen redenen zijn om nog te wachten met de definitieve vaststelling van de uitslag. Aan leerlingen kan bijvoorbeeld de gelegenheid worden geboden nog een dag na te denken over een eventuele herkansing of cijferverbetering.

Als iemand in het tweede tijdvak een vak herkant of een cijfer wil verbeteren of nog een of meer centrale examens moet inhalen, kan de uitslag nooit eerder bepaald worden dan op de dag dat de N-termen voor het tweede tijdvak bekend worden gemaakt. Bij een cijferverbeteraar weet je al wel

dat hij geslaagd is, maar officieel kan het nog niet worden vastgesteld, omdat nog niet alle cijfers bekend zijn die betrokken worden bij de definitieve vaststelling van de uitslag.

Als een kandidaat ook deelstaatsexamen heeft afgelegd in een "extra" vak in hetzelfde jaar als waarin de school de uitslag vaststelt én de kandidaat tijdig en schriftelijk heeft verzocht om het behaalde cijfer met het deelstaatsexamen te betrekken bij de uitslagbepaling, zal die uitslag niet eerder kunnen worden vastgesteld dan na ontvangst van dit resultaat.

Een andere reden om te wachten met de definitieve vaststelling van de uitslag van alle leerlingen is de wens om op het diploma en de cijferlijst dezelfde datum van uitreiking en vaststelling van de uitslag te plaatsen. Op het diploma hoort, zoals maatschappelijk gebruikelijk, de datum van uitreiking te staan; op die dag zet immers de leerling zijn handtekening er onder. Op de cijferlijst hoort de datum van vaststelling van de uitslag te staan. Door de uitslag definitief vast te stellen op de dag dat het diploma wordt uitgereikt, komt op beide documenten dezelfde datum te staan. Ook in ROD (voorheen BRON) moet deze datum als uitslagdatum worden opgenomen. De datum zoals opgenomen in ROD (voorheen BRON) wordt ook overgenomen in Mijn Diploma's.

In artikel 6 van de [Regeling register onderwijsdeelnemers](#) is geregeld dat de eindcijfers en de definitieve uitslag zo spoedig mogelijk doch uiterlijk binnen twee weken na vaststelling in BRON/ROD worden aangeleverd.

Diploma en cijferlijst

Mogen we de maatschappelijke stage op de cijferlijst vermelden?

De maatschappelijke stage is niet verplicht, maar scholen kunnen de maatschappelijke stage wel verplicht stellen (zie [artikel 2.32 Wet voortgezet onderwijs 2020](#) en [artikel 3.10 Uitvoeringsbesluit WVO 2020](#)). Als de stage voldoet aan de eisen zoals gesteld in artikel 2.32 Wet voortgezet onderwijs 2020 mag de stage ook vermeld worden op de cijferlijst. Het niet hebben deelgenomen aan de maatschappelijke stage kan echter geen reden zijn om de leerling het diploma te onthouden.

Hoe vermeld ik een vak op hoger niveau op de cijferlijst?

Een vak waarin examen is afgelegd op een hoger niveau, wordt gewoon op de juiste plaats (gemeenschappelijk deel dan wel profieldeel dan wel vrij deel) vermeld op de cijferlijst met de naam van het vak uit het betreffende niveau met de toevoeging van dat niveau tussen haakjes. (zie [Regeling modellen diploma's vo](#), bijlage 1).

Sinds schooljaar 2017-2018 wordt ook op het diploma vermeld dat er examen is afgelegd in één of meer vakken op een hoger niveau én het aantal vakken dat op een hoger niveau is afgelegd. Hiervoor zijn aparte diplomamodellen gemaakt. Zie hiervoor de [Regeling modellen diploma's vo](#).

Moeten de NLQF en EQF op de diploma's staan?

Naar aanleiding van het advies Wetsvoorstel NLQF van de Onderwijsraad wordt op de diploma's naast het vwo of havo niveau ook het corresponderend NLQF/EQF-niveau vermeld. Per 5 februari 2020 is dit verplicht geworden, ook voor schooljaar 2019-2020.

- Voor het havo wordt als NLQF/EQF-niveau vermeld: NLQF4/EQF4.
- Voor het vwo wordt als NLQF/EQF-niveau vermeld: NLQF4+/EQF4.
- Voor het vmbo-bb wordt als NLQF/EQF-niveau vermeld: NLQF1/EQF1
- Voor het vmbo-kb, gl en tl wordt als NLQF/EQF-niveau vermeld: NLQF2/EQF2

Zie hiervoor [de toelichting](#) bij de wijziging van de regeling modellen diploma's VO, waarmee deze vermeldingen zijn toegevoegd.

Hoe ziet de cum laude regeling eruit?

De Cum Laude regeling is vastgelegd in [artikel 3.47](#) en [3.48 Uitvoeringsbesluit WVO 2020](#).

Kort samengevat komt het voor vwo neer op ten minste een 8 gemiddeld en geen cijfer dat meetelt lager dan een 7 of ten minste de kwalificatie voldoende. Het gemiddelde eindcijfer wordt berekend op basis van de eindcijfers voor de vakken in het gemeenschappelijke deel van het profiel, het combinatiecijfer en de vakken van het profieldeel én het vak uit het vrije deel waarvoor het hoogste eindcijfer is vastgesteld.

Voor havo komt het neer op ten minste een 8 gemiddeld en geen cijfer dat meetelt lager dan een 6 of ten minste de kwalificatie voldoende. Het gemiddelde eindcijfer wordt berekend op basis van de eindcijfers voor de vakken in het gemeenschappelijk deel van het profiel, het combinatiecijfer en de vakken van het profieldeel én het vak uit het vrije deel waarvoor het hoogste eindcijfer is vastgesteld.

Voor vmbo-tl komt het neer op ten minste een 8 gemiddeld voor de eindcijfers voor de vakken Nederlandse taal, Engelse taal en maatschappijleer uit het gemeenschappelijk deel, en de (algemene) vakken van het (sector/) profieldeel en het hoogste eindcijfer uit het vrije deel. Ook mag geen cijfer dat meetelt lager zijn dan een 6. Uiteraard moet voor LO, kunstvakken 1 en het profielwerkstuk de kwalificatie voldoende zijn behaald.

Voor vmbo-gl komt het neer op ten minste een 8 gemiddeld op basis van de eindcijfers voor de vakken Nederlandse taal, Engelse taal en maatschappijleer uit het gemeenschappelijk deel, en de algemene vakken van het profieldeel, het algemene vak uit het vrije deel óf het combinatiecijfer én geen cijfer dat meetelt lager dan een 6. Uiteraard moet voor LO, kunstvakken 1 en het profielwerkstuk de kwalificatie voldoende zijn behaald.

Voor vmbo bb/kb moet het gemiddelde van ten minste een 8 berekend worden op basis van de eindcijfers voor het profielvak en de twee algemene vakken van het profieldeel en het gemiddelde cijfer voor de beroepsgerichte keuzevakken c.q. het combinatiecijfer en voor de vakken die meetellen mag niet een lager cijfer zijn behaald dan een 6. Uiteraard moet voor LO en kunstvakken 1 de kwalificatie voldoende zijn behaald.

Leerlingen die met hun vakkenpakket meerdere profielen in de havo of vwo dan wel profielen binnen een leerweg bestrijken en hiervoor een diploma kunnen krijgen, krijgen vanaf 2021 een cum laude diploma waarop alle profielen staan vermeld, waarvoor ze zijn geslaagd, al zijn ze maar voor één profiel cum laude geslaagd

Voor het gemiddelde eindcijfer tellen alleen de voorgeschreven vakken mee. De voorwaarde dat er ten minste een voorgeschreven eindcijfer of kwalificatie "voldoende" moet zijn behaald geldt voor **alle** vakken die meetellen bij de uitslagbepaling. Om die reden heeft de wetgever bepaald dat voor de bepaling van cum laude extra vakken buiten de berekening blijven als deze een negatief effect hebben voor de leerling om een cum laude diploma te behalen.

Extra vakken tellen wél mee als deze een positief effect hebben om een cum laude diploma te behalen.

Moeten de onderdelen van het combinatiecijfer bij de cum laude regeling ook allemaal minimaal 7 (vwo) of 6 (havo) zijn?

Nee, de afzonderlijke onderdelen van het combinatiecijfer hoeven niet per se minimaal 7 (vwo) of 6 (havo, vmbo) te zijn. Het combinatiecijfer zelf moet wel minimaal een 7 (vwo) of 6 (havo, vmbo) zijn. Dit laat onverlet dat de cijfers die onderdeel zijn van het combinatiecijfer niet lager dan een 4 mogen zijn, want daarmee kan een leerling nog niet eens slagen, laat staan cum laude gediplomeerd raken.

Hoeveel cijferlijsten krijgen vmbo-TL-leerlingen?

Vanaf schooljaar 2019-2020 krijgen vmbo-TL-leerlingen voor ieder profiel een aparte cijferlijst, net zoals bij het havo en vwo. Dit is geregeld in de [Regeling modellen diploma's vo](#).

Hoe vindt de vermelding van een beroepsgericht programma als extra vak plaats op de TL-cijferlijst?

Een eindexamen in de TL kan als extra vak een beroepsgericht programma uit de GL omvatten. Betreft dit een volledig beroepsgericht programma dan dient dat programma op dezelfde wijze op de TL-cijferlijst vermeld te worden als op de GL-cijferlijst. Dit is bepaald in [artikel 3.35 lid 2 en lid 4 Uitvoeringsbesluit WVO 2020](#). Het model dat is vastgesteld door de minister in de [Regeling modellen diploma's VO in Bijlage 3c](#) is ook van toepassing op de theoretische leerweg van het vmbo. Daarop is het Combinatiecijfer in het vrije deel opgenomen. Zowel het beroepsgerichte profielvak als de beroepsgerichte keuzevakken krijgen dan plaats in het vrije deel op de cijferlijst.

Beperkingen en extra faciliteiten

Hoe meld ik bij de inspectie dat een leerling extra tijd en extra faciliteiten krijgt tijdens het examen?

Een leerling die extra tijd en andere faciliteiten geniet op grond van het bepaalde in [artikel 3.54](#) en [3.55 Uitvoeringsbesluit WVO 2020](#), wordt bij de inspectie gemeld via het Internet Schooldossier (<https://www.onderwijsinspectie.nl/internet-schooldossier/>). Dit geldt zowel voor de schoolexamens als de centrale examens.

Hoe bestel ik aangepaste examens voor gehandicapte leerlingen?

Aangepaste examens zijn bijvoorbeeld daisy-cd's voor dyslectische kandidaten. Deze heeft u direct kunnen bestellen m.b.v. het digitale formulier op de beveiligde site van DUO in oktober. Bent u dit toen vergeten, dan ontvangt u er sowieso één exemplaar van op daisy en/of als verklankbare pdf. U dient deze zelf in de benodigde aantallen te vermenigvuldigen.

Echter, er kunnen i.v.m. bepaalde handicaps ook andere aanpassingen noodzakelijk zijn. Gedacht kan worden aan problemen bij een examen kunst (algemeen) voor een leerling met een auditieve stoornis of benodigde aanpassingen i.v.m. slechtziendheid. In dat geval stuurt u een e-mail naar examens@duo.nl, waarin u vraagt om het speciale formulier voor afwijkende examens; het CvTE neemt daarna contact op voor de uitwerking.

Ook kunt u, als standaardafname onmogelijk is en u wil weten of een bepaalde aanpassing is toegestaan of als u meer wil weten over mogelijke aanpassingen bij handicaps, contact opnemen met het CvTE (via examenloket@duo.nl of direct via info@cvte.nl).

Zie ook de pagina op www.examenblad.nl '[Kandidaten met een ondersteuningsbehoefte 2023](#)'.

Hoe krijg ik toestemming voor niet standaard aanpassingen tijdens het centraal examen?

Indien het gaat om niet standaard aanpassingen m.b.t. de afnamecondities of te gebruiken hulpmiddelen, moet u contact opnemen met het CvTE via info@cvte.nl.

Indien het gaat om meer logistieke aanpassingen, zoals examinering thuis of in een ziekenhuis of om een quarantaine-oplossing, dient u toestemming van de inspectie te hebben. U neemt hiertoe contact op met de inspectie via examenloket@duo.nl of tel. 070-757 51 77.

Vrijstellingen en ontheffingen

Hoe meld ik een ontheffing voor lichamelijke opvoeding bij de inspectie?

Op grond van [artikel 2.33 lid 4 van de Wet voortgezet onderwijs 2020](#), kunnen leerlingen ontheffing krijgen van het onderwijs en op grond van [Uitvoeringsbesluit WVO 2020 artikel 3.8 lid 1](#) van het examen in lichamelijke opvoeding, als zij 'vanwege hun lichamelijke gesteldheid niet in staat zijn dit onderwijs te volgen'. Het bevoegd gezag kan deze ontheffing verlenen en hoeft daarvoor niet vooraf toestemming aan de inspectie te vragen. Wel moet een dergelijke ontheffing gemeld worden onder vermelding van de gronden waarop deze ontheffing berust. Dit dient schriftelijk te gebeuren via het Internet Schooldossier.

Voor de goede orde: ontheffing voor een leerling aan een reguliere school (niet zijnde een Lootschool), die een (top)sport beoefent en ter voorkoming van blessure(s) tijdens de sportbeoefening op school wil worden ontheven van het onderwijs in lichamelijke opvoeding aan school, wordt formeel niet begrepen onder deze ontheffingsmogelijkheid. Voor deze leerlingen bestaat sinds 2020 de mogelijkheid, indien aan bepaalde voorwaarden wordt voldaan, om ook voor de ontheffingen op grond van de [Beleidsregel verstrekking licentie topsporttalentschool VO 2020](#) in aanmerking te komen. De school waar de leerling onderwijs volgt, kan hiervoor contact opnemen met het [Expertisecentrum voortgezet onderwijs en topsport](#) (Evot).

[Artikel 3.42](#) en [artikel 3.43 Uitvoeringsbesluit WVO 2020](#) regelt samen met [Bijlage 1 van de Regeling modellen diploma's vo](#), de vermelding op de cijferlijst van vakken waarvoor de kandidaat vrijstelling heeft of ontheffing is verleend bij het eindexamen. In alle gevallen waarbij er sprake is van ontheffing of vrijstelling en de vakken zonder vermelding van een cijfer op de cijferlijst worden vermeld, wordt op de plaats voor het cijfer 'Vr' vermeld. Het is ook toegestaan op de plaats voor het cijfer in plaats van 'Vr' het woord 'Vrijstelling' of 'Ontheffing' voluit te vermelden.

Kunnen leerlingen met geestelijke problematiek ook worden ontheven van onderwijs in lichamelijke opvoeding?

Het is aan de directeur om te beoordelen of een leerling met een mentale of psychische aandoening ook voor een ontheffing in aanmerking kan komen. Het kan namelijk zo zijn dat een leerling vanwege zijn psychische gesteldheid lichamenlijk niet in staat is deel te nemen aan het onderwijs in lichamelijke opvoeding.

(Langdurig) zieke leerlingen

Hoe regel ik gespreid examen op grond van artikel 3.56 Uitvoeringsbesluit WVO 2020?

Een kandidaat die langdurig ziek is of om andere moverende redenen niet alle lessen kan volgen, kan het examen gespreid over twee jaar afleggen, t.w. het laatste leerjaar en het daaropvolgende schooljaar. Dit is geregeld in [artikel 3.56 Uitvoeringsbesluit WVO 2020](#). Het bevoegd gezag bepaalt wat geldige redenen zijn om over te kunnen gaan tot het gespreid examen. De beslissing moet uiterlijk eind april (voor aanvang van het eerste tijdvak) genomen worden. Liever eerder, want 'de inspectie moet gehoord' worden. 'Horen' kan ook digitaal. U kunt een e-mail sturen naar examenloket@duo.nl. Daarin staan de volgende gegevens: BRIN-nummer, emailadres, telefoonnummer, gewenst moment van terugbellen, schoolsoort en welke vakken in welk jaar worden geëxamineerd. U dient geen persoonsgegevens van de leerling door te geven, leerling X is voldoende. Ook kan het voorkomen dat de inspectie per e-mail reageert.

Na dit overleg met de inspectie meldt de school op welke wijze het examen wordt verdeeld over die twee schooljaren. Dit gebeurt via het Internet Schooldossier van de inspectie (<https://www.onderwijsinspectie.nl/internet-schooldossier/>). Alleen in zeer uitzonderlijke gevallen kan het bevoegd gezag ook nog tijdens het eerste tijdvak spreiding van het eindexamen toestaan ten behoeve van een kandidaat die nog niet in alle betrokken eindexamenvakken centraal examen heeft afgelegd. Dit kan bijvoorbeeld nodig zijn als er sprake is van plotselinge ziekte of een ongeval tijdens het eerste tijdvak. Uiteraard moet ook dan eerst de inspectie gehoord worden.

In totaal is twee keer herkansen mogelijk, één keer in het eerste schooljaar en één keer in het tweede schooljaar van het gespreid examen. Het recht op een herkansing heeft betrekking op de vakken/onderdelen van het eindexamen die in het betreffende schooljaar zijn afgelegd.

Mag een leerling die lang ziek is geweest of nog is en daardoor het schoolexamen niet af heeft kunnen ronden, wel deelnemen aan het CE en ook eventueel op een later moment (2e en 3e tijdvak) centraal examen doen?

Ja. Het schoolexamen hoort weliswaar afgerond te zijn voor het eerste tijdvak ([artikel 2.55 Wet voortgezet onderwijs 2020](#)), maar voor een leerling die ziek is (geweest) of door een andere vorm van overmacht het se niet heeft kunnen afronden, kan door het bevoegd gezag een uitzondering worden gemaakt. De se-cijfers kunnen worden aangeleverd in ROD (voorheen BRON) na aanvang van het eerste tijdvak, als het schoolexamen maar is afgerond voordat het betreffende vak centraal wordt geëxamineerd. Ook kan de directeur besluiten dat de ziekte van deze leerling een geldige reden is om een leerling voor één of enkele vakken naar het tweede en/of derde tijdvak te verwijzen (zie [artikel 3.29 Uitvoeringsbesluit WVO 2020](#)). De leerling kan dan in de gelegenheid worden gesteld om het centraal examen voor ten hoogste twee toetsen per dag alsnog te voltooien.

Het afsluiten van het se per vak kan dan ook later plaatsvinden, mits het gebeurt voordat het centraal examen van het betreffende vak in het tweede of derde tijdvak plaatsvindt. De inspectie hoeft hierover niet geïnformeerd te worden. Wel kan het handig zijn om dit in een e-mail te melden aan ROD (voorheen BRON) via ipo@duo.nl, zodat daar bekend is waarom een cijfer nog niet is aangeleverd.

Een leerling is ernstig ziek en kan niet naar school komen voor het ce. Kan deze leerling thuis of in het ziekenhuis examen doen?

In overleg met de inspectie is dit mogelijk. De school zorgt dan voor adequate afnamecondities op de locatie en voert zo nodig een quarantaineregeling uit. De ruimte waar het examen wordt afgenomen, moet hiervoor geschikt zijn: een aparte ruimte zonder de aanwezigheid van derden, geen multimedia, twee surveillanten (niet zijnde de vakdocent) en geen storende elementen (zoals een telefoon die afgaat). Vooraf dient contact te worden opgenomen met de Inspectie via het Examenloket.

Nieuwe examenprogramma's

Is een bezemexamen een recht of een gunst?

Bij de invoering van nieuwe examenprogramma's is altijd een overgangsbepaling opgenomen, waarin ook is geregeld dat in het eerste jaar van examinering volgens het nieuwe examenprogramma tevens voor de laatste maal de gelegenheid geboden wordt tot het afleggen van het examen op basis van het oude examenprogramma (bezemexamen).

Dit betekent dat een school de leerlingen die het examen volgens het oude examenprogramma willen afleggen (omdat ze tussentijds gedoubleerd zijn of het jaar daarvoor gezakt), hen daartoe in de gelegenheid moet stellen. Het is aan de school hoe dit gebeurt. Dit kan bijvoorbeeld door samenwerking met andere scholen/instellingen. De leerlingen dienen daar dan tijdig over te worden geïnformeerd.

In 2023 worden er geen bezemexamens afgenomen.

Vragen over ckv en kcv i.v.m. nieuw examenprogramma Klassieke talen

M.i.v. 2014 (die voor het eerst van toepassing was op de uitslag in 2017) is kcv geïntegreerd in de klassieke talen. In 2012 waren er 270 scholen die kcv 'los' examineerden. Al deze scholen hebben m.i.v. schooljaar 2014-2015 een ander PTA voor de klassieke talen moeten maken. Daarbij kwam/komt ook de vraag op 'wat te doen met leerlingen die op een laat moment geen gymnasium meer willen doen en de klassieke taal laten vallen?'. Voor die leerling ontstond er op deze scholen in het verleden geen probleem m.b.t. ckv, want zij volgden kcv en kcv was gewoon vervangend voor ckv. Echter, kcv bestaat vanaf examenjaar 2016-2017 niet meer als apart vak. Dit probleem kan op verschillende manieren worden opgelost:

1. Deze leerlingen sluiten alsnog ckv af, waarbij (zoveel mogelijk) gebruik gemaakt wordt van de activiteiten die zij reeds in het kader van de culturele component van de klassieke taal al hebben verricht. Er is geen standaard oplossing aan te geven. Belangrijk is dat aan de eindtermen wordt voldaan.
2. De leerling doet wel examen in de klassieke taal als extra vak in het vrije deel. Op grond van [artikel 2.8 lid 3 Uitvoeringsbesluit WVO 2020](#) is de leerling dan vrijgesteld van ckv. Het feit dat er waarschijnlijk een onvoldoende wordt gehaald voor de klassieke taal doet er niet toe, want mocht de leerling er op gaan zakken, dan wordt dit vak niet bij de uitslag betrokken ([artikel 3.33 lid 3 Uitvoeringsbesluit WVO 2020](#)). Wel moet de klassieke taal dan in ieder geval op de cijferlijst geplaatst worden ([artikel 3.40 lid 2 Uitvoeringsbesluit WVO 2020](#)).

Diversen

Per wanneer is ANW afgeschaft?

De afschaffing van ANW is ingegaan per schooljaar 2015-2016 en wel voor de leerlingen die op 1-8-2015 in de 4e klas zaten. Tot en met het eindexamen in 2017 was ANW dus nog een verplicht onderdeel op vwo. In 2018 kwam ANW niet meer verplicht voor op de cijferlijsten.

Eind juni 2014 heeft de Tweede Kamer ingestemd met de wet, waarmee o.a. de verplichting tot het volgen van ANW op het vwo wordt afgeschaft ([Staatsblad 2014, 245](#) en voor de inwerkingtreding [Staatsblad 2014, 287](#)). De bijbehorende wijziging van het toenmalige Inrichtingsbesluit WVO en het Eindexamenbesluit VO is gepubliceerd in [Staatsblad 2014, 295](#) en de inwerkingtreding in [Staatsblad 2014, 423](#).

Kan ANW nog wel als vak worden aangeboden?

Scholen kunnen er voor kiezen om ANW aan te bieden in het vrije deel, zowel voor havo als voor vwo. Zij kunnen het verplicht stellen voor iedereen/de hele jaarlaag/cohort, maar het kan ook als keuzevak worden aangeboden. In beide gevallen wordt het behaalde cijfer opgenomen in het combinatiecijfer. Op de cijferlijst wordt ANW dan vermeld in het vrije deel. Uiteraard moet e.e.a. vermeld staan in het examenreglement van de school en er moet een PTA op grond van het examenprogramma voor ANW worden opgesteld. En uiteraard hebben de examencommissie en de medezeggenschapsraad hier ook wat over te zeggen.

Een leerling stapt na 5 vwo over naar 5 havo. De leerling heeft ANW al afgerond op het vwo. Mag of moet het cijfer meegenomen worden in het combinatiecijfer havo?

Als de school ervoor gekozen heeft ANW op havo en vwo in het geheel vrije deel verplicht te stellen, neemt deze leerling ANW mee en maakt het cijfer, na formele herbeoordeling op havoniveau, deel uit van het combinatiecijfer. Als de school daar niet voor heeft gekozen maar wel de mogelijkheid biedt om ANW in het vrije deel te kiezen, staat het de leerling vrij om - in overleg met de school - ANW mee te nemen en mee te laten tellen bij het combinatiecijfer. Wel moet dan in het examenreglement staan dat ANW op de havo in het vrije deel gekozen kan worden.

Uiteraard moet er dan ook een PTA voor ANW zijn ingediend bij de inspectie.

Als de leerling het cijfer voor ANW niet meeneemt c.q. niet mee kan nemen, omdat niet is geregeld dat het op havo gevolgd kan worden, telt het vak dus verder ook niet meer mee in het havopakket.

Wij bieden ANW aan. Mag een leerling die van een andere school komt en instroomt in 5 of 6 vwo, terwijl wij ANW al in 4 of 5vwo afronden, vrijstelling krijgen voor ANW?

U kunt een dergelijke leerling alleen vrijstelling geven voor ANW als u in uw examenreglement heeft geregeld dat leerlingen die in een hoger leerjaar dan het 4^e of 5^e instromen in het vwo zijn vrijgesteld van ANW. ANW is immers geen landelijk verplicht gesteld vak. Om die reden is er in het Uitvoeringsbesluit WVO niet voorzien in een vrijstelling in deze gevallen.

Kunnen wij als vavo-opleiding vakken overnemen op de cijferlijst die wij niet zelf aanbieden?

Ja, dat kan. Alle reguliere vakken waarvoor op een school voor vo een eindcijfer is behaald, kunnen op grond van vrijstelling op basis van [artikel 3.64 Uitvoeringsbesluit WVO 2020](#), worden betrokken bij de vaststelling van de uitslag en worden overgenomen op de vavo-cijferlijst, ongeacht of de vavo-instelling dat vak zelf aanbiedt. Ook het vak Latijn of Grieks kan dus op een vavo-cijferlijst vermeld worden. Een vavo kan ook een gymnasiumdiploma afgeven. Ingevolge [artikel 1.2.1 eerste lid](#) jo. [artikel 7.3.1. van de Wet educatie en beroepsonderwijs](#) (WEB) verzorgen vavo's alle opleidingen mavo, havo, atheneum en gymnasium en zijn zij dus gerechtigd het vwo diploma met daarop de vermelding gymnasium uit te reiken.

Op grond [van artikel 3.4 lid 4 Uitvoeringsbesluit WVO 2020](#) kan een eindexamen in de theoretische leerweg als extra vak een beroepsgericht programma uit de GL omvatten.

Op grond van [artikel 3.64 Uitvoeringsbesluit WVO 2020](#) kan een vavo ook het beroepsgerichte programma van de gemengde leerweg, bestaande uit een profielvak en beroepsgerichte keuzevakken alsmede het combinatiecijfer vermelden op de cijferlijst van een leerling die op de vo-school eindexamen in de gemengde leerweg heeft gedaan en bij de vavo een diploma in de theoretische leerweg wil halen.

Vakken die een vavo NIET over kan nemen op de cijferlijst zijn de vakken die scholen voor vo op basis van een zogenaamde 'individuele licentie' aanbieden. Voorbeelden hiervan zijn de vooropleiding dansvakonderwijs, Mens en religie en Productontwerpen. Individuele scholen voor vo hebben toestemming gekregen van de minister om deze vakken als onderdeel van het eindexamen aan te bieden als vak in het vrije deel en mee te tellen bij de uitslagbepaling. Bij uitbesteding naar het vavo kunnen deze vakken echter niet worden overgenomen op de vavo-cijferlijst. Deze vakken zijn schoolgebonden.

Een uitzondering geldt hierbij voor Onderzoek en ontwerpen, een vak dat door technasia wordt aangeboden. Weliswaar staat dit vak in de [Regeling codetabellen school- en studiejaar 2022-2023](#) onder 'individuele licenties' genoemd, maar inmiddels biedt een zo groot aantal scholen (meer dan 90) dit vak aan, dat niet meer gesproken kan worden over 'individueel'. Bovendien kan dit vak ook gekozen worden op de technasia als vak in het profieldeel. Om die reden kan O&O in voorkomende gevallen wel door een instelling voor vavo worden overgenomen op de cijferlijst.

Kan een vavo-opleiding een (uitbestede) leerling een vak laten volgen aan een vo-school?

Nee, dat kan niet. Een vo-school kan geen deeleindexamen afnemen. Alleen als een leerling van een andere vo-school een bepaald vak niet aan de eigen school kan volgen, is het mogelijk om dit aan een andere vo-school te volgen en daarin examen af te leggen.

Dit is mogelijk gemaakt in [artikel 2.53 lid 1 Wet voortgezet onderwijs 2020](#). Daar staat dat leerlingen een keuze kunnen maken uit vakken, voor zover het bevoegd gezag 'al dan niet in samenwerking met het bevoegd gezag van een of meer andere scholen hen daartoe in de gelegenheid stelt.' Wanneer er sprake is van samenwerking, is [artikel 2.57 Uitvoeringsbesluit WVO 2020](#) van toepassing. De grondslag van dit besluit ligt in [artikel 2.99 Wet voortgezet onderwijs 2020](#).

Een leerling die door de vo-school wordt uitbesteed op grond van [artikel 2.59 Uitvoeringsbesluit WVO 2020](#), valt vanaf dat moment onder de inrichtings- en examenvoorschriften van de WEB en de verantwoordelijkheid van de vavo-instelling.

De WEB kent geen regeling tot 'uitbesteding' aan een vo-school. De mogelijkheid zoals neergelegd in het Uitvoeringsbesluit WVO 2020 tot het laten volgen van een deel van het onderwijs aan een andere school of instelling kan niet door een vavo-instelling worden toegepast, maar geldt alleen voor vo-scholen en niet vice versa. Met andere woorden, het is niet toegestaan dat een aan een vavo-instelling uitbestede leerling, door die instelling in de gelegenheid kan worden gesteld om een deel van het onderwijs dan toch weer aan de vo-school van inschrijving te volgen.

Als echter het vavo juist een vak, dat de leerling opnieuw zou moeten doen, niet aanbiedt, ontstaat er een probleem. Vaak gaat het om Grieks of Latijn. Het is verleidelijk om de leerling aan de 'oude' vo school opnieuw examen in Grieks of Latijn te laten afleggen. Dat is niet mogelijk, want het examen moet formeel aan de vavo worden afgelegd. Aan de volgende oplossing kan dan worden gedacht, waarbij de volgende voorwaarden gelden:

- De vavo-instelling dient (voor 1 oktober) een PTA in bij de inspectie voor Grieks/latijn; hierbij kan zij zich baseren op het PTA, zoals de vo-school hanteert.
- De vavo-instelling bestelt het centraal examen Grieks/Latijn bij DUO Exameninstellingen (via de beveiligde site in oktober).
- Er wordt geregeld dat een docent klassieke talen het examen afneemt onder verantwoordelijkheid van de vavo-instelling; dit kan door middel van detachering, nul-urencontract, officiële indienstname voor een aantal uren, inhuur op freelance basis etc.
- Er wordt geregeld dat de leerling onderwijs ontvangt onder verantwoordelijkheid van de vavo. Dit hoeft niet een wekelijks ingeroosterd aantal uur te zijn. Omdat het doorgaans om één of twee leerlingen gaat, kan de 'individuele' lestijd zeer efficiënt worden gebruikt.

Hoe verwerk ik een afgelegd staatsexamen bij de uitslagbepaling?

Op grond van [artikel 3.33 lid 4 Uitvoeringsbesluit WVO](#) kan een leerling een extra vak bij het staatsexamen afleggen en als hij dit op tijd op school heeft verteld (bij voorkeur aan de examensecretaris) laten betrekken bij de uitslagbepaling. Dat kan echter alleen indien het resultaat voor dit deelstaatsexamen in hetzelfde jaar wordt behaald als waarin de school de uitslag vaststelt. Belangrijk is dan dat wordt gewacht met het officieel vaststellen van de uitslag tot het cijfer bekend is dat is behaald voor het vak waarin staatsexamen is afgelegd. Het centraal examen voor het staatsexamen vindt plaats tegelijkertijd met de andere centrale examens. Het college-examen vindt plaats in de eerste drie weken van juli. Dit wordt afgenomen op drie plekken in Nederland (Amersfoort, Zwolle en Tilburg). Als de plaats wordt gekozen waar het eerst de mondelinge college-examens worden afgenomen en de school bevindt zich in de regio waar het laatste de zomervakantie begint, kan nog voor de zomervakantie het cijfer voor het staatsexamenvak bekend zijn en de uitslag officieel worden vastgesteld. Nog voor de vakantie kan dan het diploma worden uitgereikt.

Het kan echter ook ongelukkig uitvallen en dan kan de uitslag pas officieel eind augustus worden vastgesteld en het diploma uitgereikt. Uiteraard kan informeel al wel worden vastgesteld dat de kandidaat geslaagd is.

Uitbreiding van onderwijsaanbod met nog niet eerder aangeboden algemene vakken

Een school mag onderwijs in andere algemene (keuze)vakken gaan verzorgen dan tot dusver aangeboden. Zodra een school beschikt over een licentie voor het vwo, havo, mavo dan wel vbo, staat het die school vrij om de algemene vakken die bij of krachtens de wet op het voortgezet onderwijs zijn genoemd voor die betreffende schoolsoort en het dus reguliere examenvakken zijn waarvoor een examenprogramma is vastgesteld, aan te bieden (op grond van de wet). De school kan voor dat betreffende vak gewoon voor 1 november examenopgaven bestellen.

Voorwaarde is dat de school beschikt over een daartoe bevoegde docent (*binnen de daarvoor in de wet op het voortgezet genoemde kaders en het Besluit bekwaamheidseisen onderwijspersoneel*) en de medezeggenschapsraad bij die beslissing om nieuwe vakken aan te bieden wordt betrokken. Ook moet voor het vak een programma van toetsing en afsluiting worden vastgesteld dat voor 1 oktober van het betreffende schooljaar moet worden toegezonden aan de inspectie en verstrekt aan de kandidaten.

Dat een school nieuwe vakken is gaan aanbieden blijkt uit de aanlevering aan ROD (voorheen BRON) van de daarvoor behaalde examenresultaten. Deze resultaten dienen gepaard te gaan met de vakcode zoals is opgenomen in de vakcodetabel, bijlage bij de [Regeling codetabellen](#). De daarbij opgenomen wettelijke vaknaam wordt vermeld op de cijferlijst.

Waar vind ik de regelgeving m.b.t. examen doen op een hoger niveau?

In [artikel 2.21 lid 4 Wet voortgezet onderwijs 2020](#) is voor havo geregeld dat het bevoegd gezag leerlingen in de gelegenheid kan stellen in plaats van vakken uit de eigen schoolsoort één of meer 'overeenkomstige' vakken op vwo niveau te volgen en af te sluiten.

Voor het vmbo is dit geregeld in [artikel 2.24 lid 5 Wet voortgezet onderwijs 2020](#). Meer specifiek voor het vmbo-tl in [artikel 3.4 lid 3 Uitvoeringsregeling WVO 2020](#), voor vmbo-bb in [artikel 3.5 lid 2](#), voor vmbo-kb in [artikel 3.6 lid 2](#) en voor vmbo-gl in [artikel 3.7 lid 2](#). Daarnaast is voor vmbo in het [Uitvoeringsbesluit WVO 2020](#), [artikel 3.4 lid 4](#), [artikel 3.5 lid 3](#), [artikel 3.6 lid 3](#), en [artikel 3.7 lid 3](#) geregeld dat er ook in extra vakken examens kan worden afgelegd, ook als het betreffende vak in de betreffende leerweg niet bestaat. Hierdoor is het bijvoorbeeld mogelijk om op vmbo-bb en kb examens te doen in de vmbo-tl/gl vakken LO2 en kunstvakken II.

Ook wordt verwezen naar [Staatsblad 121, jaargang 2008](#), waar u in de nota van toelichting meer informatie kunt vinden over vervangende of extra vakken afronden op een hoger niveau met de daarbij behorende vrijstellingen. In dit besluit is weliswaar de invoering van de mogelijkheid tot het afleggen van vakken op een hoger niveau voor vmbo-leerlingen geregeld, maar de (spel)regels zoals toegelicht in de Nota van Toelichting zijn ook van toepassing op de havoleerling waarvoor deze maatregel in 2008 al geregeld was. Voor vmbo-leerlingen regelt het eindexamenbesluit dat zij ook extra vakken op een hoger niveau kunnen afsluiten. Dit kunnen ook vakken zijn die niet voorkomen in de eigen leerweg. Voor havisten is niet voorzien in zo'n mogelijkheid. Met het besluit in [Staatsblad 288, jaargang 2017](#) is geregeld dat de leerling die in een vak eindexamen heeft afgelegd op een hoger niveau, alsnog eindexamen in dat vak kan afleggen op het niveau van de schoolsoort of leerweg waarvoor de leerling is ingeschreven (dit is dan geen herkansing).

Indien het gaat om beroepsgerichte programma's op hoger niveau geldt dat alleen vanuit de BB een overeenkomstig vak op hoger niveau gevolgd kan worden uit de KB. Het profielvak in de basis- of kaderberoepsgerichte leerweg is van een grotere omvang dan het profielvak in de gemengde leerweg en kan dus niet vervangen worden door een gl-programma (het is geen 'overeenkomstig vak', want kent in de GL maar twee i.p.v. vier modules). Door de formulering van de bovengenoemde artikelen is ook uitgesloten dat de beroepsgerichte keuzevakken op GL-niveau kunnen worden afgesloten.

Indien een vak op een hoger niveau is afgelegd, wordt dit op het diploma en de cijferlijst vermeld (zie: [Regeling modellen diploma's VO](#)).

Kan er bij examen op hoger niveau na het centraal examen nog worden teruggevallen op het eigen niveau?

Bij het eindexamen in 2018 was het voor het eerst mogelijk dat een leerling die een vak op hoger niveau had afgesloten bij tegenvallend resultaat alsnog kon besluiten om het centraal examen op het eigen niveau af te sluiten. Dit is geregeld in [artikel 3.37 Uitvoeringsbesluit WVO 2020](#).

Hoe wordt bij terugvallen op het eigen niveau omgegaan met het schoolexamencijfer?

Het uitgangspunt is dat het schoolexamencijfer op het hogere niveau blijft staan. Het eindcijfer wordt dan berekend door het gemiddelde te nemen van het schoolexamencijfer op het hogere niveau en het centraal examencijfer op het eigen niveau. Zie hiervoor de toelichting in [Staatsblad 288 uit 2017](#) (toelichting artikel III, onderdeel HH).

Wanneer blijkt dat er een grote discrepantie is tussen het schoolexamenprogramma op het hogere niveau en het geëigende niveau, is het aan de school om vóóraf te bepalen hoe zij deze discrepantie wil wegwerken, indien de leerling het centraal examen in tweede instantie toch wil afleggen op het eigen niveau. Dit moet de school in het PTA aangeven.

Bij voorkeur worden eventuele discrepanties afgedekt voordat het centrale examen in het eerste tijdvak (in geval van digitale examens: eerste afname) plaatsvindt, zodat de school in staat is ook op het eigen niveau een schoolexamencijfer te genereren door de diverse onderdelen opnieuw te beoordelen volgens het PTA op het eigen niveau. Alleen dan kan het cijfer van het schoolexamen na het eerste tijdvak in het kader van de terugvaloptie worden gewijzigd. Hiervoor moet de inspectie dan wel toestemming verlenen. Het cijfer wordt immers gewijzigd nadat de deadline voor het aanleveren van schoolexamencijfers is verstreken.

Het is in alle gevallen niet de bedoeling dat het schoolexamencijfer op het hogere niveau zonder meer wordt omgerekend naar het geëigende niveau. Een ander cijfer is immers alleen dan vereist als er grote inhoudelijke verschillen zijn tussen het schoolexamen op het hogere niveau en het eigen niveau.

Kan een leerling die een examen op hoger niveau heeft afgelegd en vanwege een tegenvallend resultaat heeft besloten om gebruik te maken van de terugvaloptie ([artikel 3.37 Uitvoeringsbesluit WVO 2020](#)) als het cijfer op het eigen niveau bekend is, besluiten welk cijfer c.q. niveau mee gaat tellen in de uitslagbepaling? M.a.w. kan hij dan alsnog kiezen voor het cijfer op het hogere niveau?

Nee, dit kan niet. De terugvaloptie staat niet gelijk aan een herkansing. Als er eenmaal is gekozen voor het gebruik maken van de terugvaloptie telt dat cijfer mee bij de uitslagbepaling. Dit i.t.t. de gang van zaken bij een herkansing waarbij het hoogste cijfer telt ([artikel 3.39 lid 1 Uitvoeringsbesluit WVO 2020](#)). Als de terugvaloptie niet het gewenste resultaat oplevert, kan de leerling eventueel de herkansing gebruiken om dit cijfer te repareren.

Daarom is het verstandig om goed na te denken over het al dan niet gebruik maken van de terugvaloptie. Dit geldt met nadruk voor leerlingen in vmbo-bb/-kb, omdat het bij de digitale examens mogelijk is om een 'terugval-examen' in te plannen vóóordat het cijfer voor het vak op het hogere niveau bekend is. Indien het 'terugval-examen' wordt gemaakt, geldt dat resultaat.

Kan een leerling die in een vak vervroegd examen heeft afgelegd en het jaar daarna afstroomt naar een lager niveau, dit resultaat meenemen?

Als een leerling na een vervroegd examen in bijvoorbeeld 5 vwo afstroomt naar 5 havo, kan hij het resultaat voor het vervroegde examen niet meenemen. Het vervroegde examen is immers afgelegd als vwo-leerling, onder het vwo-examenregime. Hij zal opnieuw centraal examen moeten doen in dat vak; dat kan op het eigen niveau, maar dat kan ook opnieuw op het hogere niveau.

Een andere oplossing is dat de leerling voordat het centraal examen wordt afgelegd en de schoolexamenresultaten worden gemeld in ROD al wordt ingeschreven op het lagere niveau. Een 5vwo leerling zal dan moeten worden ingeschreven op 4 havo, een KB leerling op BB niveau. M.a.w. als op tijd wordt besloten tot afstromen, dus voordat de schoolexamencijfers worden gemeld in ROD, kan het te behalen resultaat wel bewaard blijven en wordt het examen niet voor niets afgelegd.